

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра економічної теорії та економічних методів управління

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи
Пантелеймонов А. В.

_____

“ _____ ” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Теорія галузевих ринків

рівень вищої освіти бакалавр

галузь знань 05 Соціальні та гуманітарні науки

спеціальність 051 Економіка

освітня програма Економічна кібернетика

вид дисципліни за вибором

факультет економічний

2018 / 2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету

“22” червня 2018 року, протокол № 7

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: д.е.н., проф. Соболев В.М., проф. кафедри економічної теорії та економічних методів управління,
к.е.н. доц. Соболева М.В., доц. кафедри економічної теорії

Програму схвалено на засіданні кафедри економічної теорії та економічних методів управління

Протокол від “ 01” червня 2018 року № 10

Завідувач кафедри економічної теорії та економічних методів управління

_____
(підпис)

Гриценко А.А.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією

економічного

_____
назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “21” червня 2018 року № 9

Голова методичної комісії економічного факультету

_____
(підпис)

Євтушенко В.А.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Теорія галузевих ринків» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

бакалаврів напряму 6.030502 – економічна кібернетика,
магістрів спеціальності 051 «Економіка (спеціалізація «Прикладна економіка»)

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни - ознайомлення з теоретичними основами організації галузевих ринків, виявлення засад їх функціонування і розвитку конкурентного середовища, набуття практичних навичок аналізу стратегічної взаємодії фірм і механізму державного управління галузевими ринками.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- пошук, аналіз і оцінка джерел інформації для проведення аналізу конкурентного середовища на відповідних галузевих ринках;
- розробка стратегій розвитку і функціонування підприємств, організацій та їх окремих підрозділів у мінливому конкурентному середовищі;
- розробка заходів щодо підвищення ефективності економічних процесів в галузі та реалізації конкурентних засад економічної діяльності.

1.3. Кількість кредитів - 4

1.4. Загальна кількість годин - 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
5-й	5 -й
Семестр	
9 -й	9 -й
Лекції	
16 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
30 год.	104 год.
Індивідуальні завдання	
42 год.	

1.6. Заплановані результати навчання
У результаті освоєння дисципліни студент повинен:

Знати:

економічні основи галузевих ринків;
 методи і принципи аналізу ринкових структур;
 основні моделі, які застосовуються при вивченні ринкових структур;
 основні проблеми, що виникають при зміні ринкових структур;
 способи впливу на ринкові структури; інструментарій економічного аналізу дослідження ринкових структур;
 закономірності функціонування галузей, ринків і фірм;
 вітчизняний і зарубіжний досвід у галузі вивчення ринкових структур;
 основні види державної галузевої політики та шляхи підвищення її ефективності.

Вміти:

характеризувати статику і динаміку структури галузевих ринків;
 проводити галузевий аналіз і аналіз ринкових структур;
 досліджувати і прогнозувати вплив економічних агентів на ринкову ситуацію;
 оцінювати ефективність заходів державної політики щодо регулювання ринків і галузей;
 використовувати отримані знання в процесі подальшого навчання та практичної діяльності;
 в письмовій та усній формі логічно оформляти результати своїх досліджень, відстоювати свою точку зору.

Володіти:

економічною термінологією і лексикою даної дисципліни;
 навичками самостійного оволодіння новими знаннями з теорії галузевих ринків і практикою її розвитку;
 навичками роботи з інформаційними джерелами, навчальною та довідковою літературою з даної проблематики.

2. Тематичний план навчальної дисципліни**Тема 1. Предмет і методологія теорії галузевих ринків. Основні теорії фірми**

Галузевий ринок: поняття, завдання дослідження. Розвиток теорії галузевих ринків. Мікроекономічна теорія цін в теорії галузевих ринків: чиказька та австрійська школи.

Сучасні напрямки в теорії галузевих ринків: гарвардська та чиказька школи. Теорія квазіконкурентних ринків. Потенційна конкуренція як принципово новий підхід в позитивному і нормативному аналізі ринкових структур.

Поведінка фірми в ринковому середовищі. Пасивна і активна поведінка фірми. Стратегічна взаємодія фірм на ринку. Теорія ігор.

Основні характеристики, ознаки фірми. Технологічні та інституційні чинники вибору меж фірми. Горизонтальні межі. Мінімальний ефективний випуск. Відносну перевагу у витратах. Вертикальні межі фірми. Вибір «купувати чи виробляти». Організаційна структура, розміри та ефективність фірми. Внутрішня структура фірми.

Неокласична теорія фірми.

Інституційна (контрактна) теорія фірми. Контрактні відносини всередині фірми. Природа процесу прийняття рішення всередині фірми. Модель переговорів. Фірма як система. Обмеження інтеграції. Недосконалий контракт. Інформаційні потоки всередині фірми. Фактори, що визначають вхід і вихід фірми з ринку. Створення конкуренції на робочому місці: менеджери і працівники. Моделі ієрархії як способи створення внутрішнього ринку праці.

Теорія трансакційних витрат. Однофакторний аналіз трансакційних витрат: модель Д. Тиса. Багатофакторний аналіз трансакційних витрат: модель управлінських структур О. Вільямсона. Асиметрична інформація і трансакційні витрати. Моральний ризик і трансакційні витрати.

Стратегічна теорія фірми.

Цілі діяльності фірми. Максимізація прибутку, обсягу виручки, темпів зростання ринкової капіталізації, створення стратегічних переваг та ін. Взаємозв'язок між структурою капіталу фірми і процесом ухвалення рішення на ринку. Модель внутрішнього контролю. Роль акціонерного капіталу. Проблема власник-управитель, способи рішення. Альтернативні цілі фірми і агентів всередині фірми. Вплив цілей фірми на ринкову поведінку. Агентська проблема, відділення власності від управління і інструменти корпоративного управління.

Тема 2. Структура галузевого ринку. Бар'єри входу на ринок і виходу з ринку

Структура галузевого ринку. Фактори, що визначають структуру галузевого ринку.

Концентрація ринку. Оцінка рівня концентрації на галузевих ринках. Система вимог до індексів концентрації. Криві концентрації. Коефіцієнти концентрації. Індекс Херфіндаля-Хіршмана. Дисперсія ринкових часток та логарифмів ринкових часток. Індекс ентропії. Індекс Ханна і Кея. Класифікація галузей за рівнем концентрації.

Вплив на структуру ринку витрат входу. Екзогенні та ендегенні витрати входу.

Стратегічне обмеження входу. Традиційні уявлення. Роль витрат входу. Теорія змагальних ринків. Проблеми обмеження входу і достовірна загроза. Інструменти обмеження входу. Низька ціна як сигнал. Витіснення продавця з ринку (хижацтво). Парадокс нераціонального хижацтва. Антимонопольна політика щодо хижацтва.

Зв'язок між структурою ринку та ринковою владою. Рання (гарвардська) школа емпіричних досліджень у теорії галузевих ринків. Показники концентрації і ринкової влади: проблема виміру. Критика гарвардської школи. Нова емпірична теорія галузевих ринків: виявлення моделі стратегічного взаємодії.

Визначення бар'єрів входу на ринок і виходу з ринку: нестратегічні і стратегічні бар'єри. Статистичні показники оцінки рівня бар'єрів входу-виходу. Ефективність політики створення галузевих бар'єрів. Класифікація галузевих ринків по висоті і ефективності бар'єрів.

Порівняльний аналіз можливих бар'єрів входу фірм на ринок.

Роль ринку капіталу в створення бар'єрів входу на товарний ринок. Якість товару і реклама як стратегічні бар'єри входу на ринок.

Бар'єри входу - виходу в українській економіці

Тема 3. Конкуренція і монополія у розвитку галузевих ринків

Проблема конкуренції в теорії галузевих ринків. Розвиток уявлень про конкуренції та її роль. Квазіконкурентні ринки. Квазімонополійні ринки. Ефективність конкурентних ринків. Працює конкуренція. Критерії працюючої конкуренції. Класифікація критеріїв працюючої конкуренції: структурні, поведінкові, функціональні.

Монополізм в організації і регулювання галузевих ринків. Втрати суспільства від монополії: підходи до вимірювання і результати емпіричних оцінок. Алокативна неефективність. Виробнича неефективність (Х-неефективність). Динамічна неефективність. Розподільна неефективність. Порівняльна ефективність виробництва в умовах вільної конкуренції та монополії. Форми прояву монополізму в російській економіці.

Цінова дискримінація. Цінова дискримінація другого і третього типу в умовах асиметрії інформації. Експорт як метод цінової дискримінації третього типу. Скануючі контракти та умови самовідбору. Вплив цінової дискримінації на конкуренцію і добробут.

Практика цінової дискримінації: пов'язані продажі, визначення комбінацій об'єму покупки – ціни, сезонне ціноутворення, знижки як метод цінової дискримінації в російській торгівлі і промисловості, міжчасова дискримінація.

Вертикальні обмежуючі контракти. Подвійна надбавка. Зовнішні ефекти у відносинах між виробниками і дистриб'юторами. Методи інтерналізації зовнішніх ефектів.

Вплив вертикальних обмежень контрактів на конкуренцію. Антитрестівська політика щодо цінової дискримінації.

Диференціація товару як фактор квазімонопольної поведінки фірми. Види диференціації продукту.

Диференціація продукту і реклама. Горизонтальна диференціація продукту, вплив на цінову конкуренцію і рівноважний кількість продавців (моделі Хотеллінга і Салопа). Вертикальна диференціація продукту, вплив на конкуренцію і структуру ринку.

Асиметрія інформації про якість на ринках вертикально диференційованого продукту. Сигнали якості, умови їх ефективності. Альтернативні пояснення реклами: інформація, сигнали, конкуренція. Фактори різноманітності товарів на російських ринках.

Тема 4. Інформація як фактор впливу на ринкову активність

Асиметрична інформація. Види асиметрії інформації на ринку. Модель Акерлофа. Недосконалість інформації про ціни. Асиметрія інформації на ринку кредитів.

Причини недосконалості інформаційної бази суспільства та фірми. Способи усунення та способи посилення асиметрії цінової інформації. Проблема негативного відбору і несумлінного поведінки фірми на ринку. Вирішення проблеми негативного відбору: сигнали про якість товарів.

Тема 5. Поведінка домінуючої фірми на ринку

Домінуюча фірма: причини виникнення.

Модель ринку домінуючої фірми і фірм-аутсайдерів при порівнянності їх граничних витрат. Модель цінового лідерства. Умови виникнення «цінового парасольки».

Модель домінуючої фірми з бар'єрами входу. Домінуюча фірма і вільний вхід.

Зіставлення ефективності і витрат добробуту ринків монополії та домінуючої фірми.

Лімітуюче ціноутворення в умовах недалекоглядною і далекоглядної стратегій домінуючої фірми. Модель «самогубного» ціноутворення.

Нецінова поведінка в умовах ринку з домінуючою фірмою. Диференціація товару як фактор стратегічного поведінки домінуючої фірми.

Ефективність і неефективність домінування. Домінуюча фірма в українській економіці.

Тема 6. Стратегічна взаємодія великих фірм на ринку

Моделі олігополії. Класифікація некооперативних стратегій поведінки. Парадокс Бертрана. Передумови моделі Бертрана і наслідки відмови від них. Повторювані взаємодії і «народна теорема». Диференціація продукту та цінова конкуренція. Вибір цін в умовах обмежених потужностей. Модель Бертрана-Еджворта. Взаємозв'язок між моделями Бертрана і Курно. Лідерство по Штакельбергу, як джерело інформації про ринок.

Кооперативні моделі поведінки олігополістів. Змова. Повторювані взаємодії і стабільність змови. Змова і цінові війни. Фактори, що впливають на стимули до змовою. Антимонопольна політика щодо явного і мовчазної змови. Соціальні витрати картелізації.

Тема 7. Вертикальна інтеграція і вертикальні обмеження на галузевих ринках

Вертикальна інтеграція і вертикальні обмеження. Стимули до вертикальної інтеграції. Вертикальна інтеграція як джерело монопольної влади. Вертикальні взаємодії в суспільстві (на прикладі різних галузей). Види вертикальної інтеграції.

Форми вертикальних обмежень на ринках: нелінійні ціни, підтримання максимальної/мінімальної ціни, кількісне фіксування обсягу товару, система «винятковій території», обмеження числа дистриб'юторів, спільне фінансування зусиль по просуванню товару, пов'язані продажу.

Оцінка наслідків вертикальної інтеграції для економіки: зміну ефективності функціонування, технологічні зміни, вертикальний зовнішній ефект, горизонтальний зовнішній ефект.

Особливості вертикальних відносин в Україні. Альтернативні форми розрахунків як фактор вертикальної інтеграції. Зарубіжний досвід державної політики по відношенню до вертикальної інтеграції. Квазіінтеграція.

Тема 8. Структури ринку, патенти і технологічні інновації

Структура ринку і стимули до інновацій. Гіпотеза Шумпетера. Стимули до інновацій монополіста і учасника конкуренції. Інновації перед лицем загрози входу. Емпірична перевірка шумпетеріанської гіпотези.

Патенти і патентний захист. Оптимальна тривалість патенту. Оптимальний обхват патенту. Тривалість охоплення патентного захисту: проблема компромісу. Технологічні інновації. Умови стимулювання інноваційної діяльності фірми. Результати ліцензування. Визначення оптимального терміну інновацій.

Державна політика щодо угод про інновації.

Мережеві ефекти споживання. Функція попиту в умовах мережевих ефектів споживання. Вплив мережевих ефектів споживання на можливі рівноваги. Мережеві ефекти споживання і конкуренція. Мережеві ефекти споживання та структура ринків. Проблеми конкурентної політики на ринку з мережевими ефектами споживання.

Тема 9. Природна монополія

Природна монополія. Модель одностайної однопродуктової і багатопродуктової природної монополії. Субадитивність витрат (глобальна та локальна) і стійкість. Альтернативи тарифного регулювання на продукцію природних монополій. Ціни на рівні граничних і середніх витрат. Цінова дискримінація регулювання. Ціни Рамсея. Неефективність тарифного регулювання в галузях природних монополій *ex ante* та *ex post*.

Необхідність та проблеми розвитку конкуренції в галузях природних монополій. Регулювання галузей природної монополії. Тарифне регулювання. Використання цінової дискримінації в регулюванні. Ціни пікового і непікового навантаження: управління розподілом споживачів між сегментами ринку. Від регулювання тарифів до регулювання граничного зміни індексу кошика тарифів. Неефективність тарифного регулювання природних монополій. Витрати регулювання. Вплив регулювання на стимули і витрати регульованих компаній. Регулювання норми прибутковості і ефект Аверча-Джонсона.

Дерегулювання: проблема виділення природно-монопольного компонента. Моделі розвитку конкуренції на ринках природної монополії. Вертикальне відокремлення і проблема доступу. Теорія і практика ефективного складеного ціноутворення.

Природна монополія в Україні і країнах з ринковою економікою.

Тема 10. Державна галузева політика

Політика держави по створенню ефективної структури галузевих ринків: сутність, цілі, завдання. Типи галузевої політики по методам (пасивна, активна), з висунутим цілям (захисна, наступальна) і їх поєднання. Основні напрями державної галузевої політики. Антимонопольна політика. Зовнішньоторговельна політика.

Світовий досвід регулювання ринкових структур і проведення антимонопольної і конкурентної політики держави. Заходи впливу антимонопольних органів на ринках з різним рівнем концентрації. Державне регулювання конкурентних відносин і галузева політика в Україні.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин
----------------------	-----------------

1	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Тема 1. Предмет і методологія теорії галузевих ринків. Основні теорії фірми	2	2										2
Тема 2. Структура галузевого ринку. Бар'єри входу на ринок і виходу з ринку	4	4				2		2				4
Тема 3. Конкуренція і монополія у розвитку галузевих ринків	6	4	2			2		2				6
Тема 4. Інформація як фактор впливу на ринкову активність	2	2				2		2				4
Тема 5. Поведінка домінуючої фірми на ринку	2	2				2		2				6
Тема 6. Стратегічна взаємодія великих фірм на ринку	4	2	2			2		2				6
Тема 7. Вертикальна інтеграція і вертикальні обмеження на галузевих ринках	6	4	2			2						4
Тема 8. Структури ринку, патенти і технологічні інновації	2	2				2						4
Тема 9. Природна монополія	4	2	2			2						6
Тема 10. Державна галузева політика	2	2				2						4
Усього годин	120	16	32			42	30	120	6			114

4. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Предмет і методологія теорії галузевих ринків. Основні теорії фірми	
2	Тема 2. Структура галузевого ринку. Бар'єри входу на ринок і виходу з ринку	2
3	Тема 3. Конкуренція і монополія у розвитку галузевих ринків	2

4	Тема 4. Інформація як фактор впливу на ринкову активність	2
5	Тема 5. Поведінка домінуючої фірми на ринку	2
6	Тема 6. Стратегічна взаємодія великих фірм на ринку	2
7	Тема 7. Вертикальна інтеграція і вертикальні обмеження на галузевих ринках	4
8	Тема 8. Структури ринку, патенти і технологічні інновації	2
9	Тема 9. Природна монополія	2
10	Тема 10. Державна галузева політика	2
	Разом	20

5. Завдання для самостійної роботи

Рекомендована тематика рефератів (доповідей) за курсом:

1. Фірма як агент ринку та її вплив на галузеву діяльність.
2. Взаємодія фірм як система і класифікація взаємодій фірм.
3. Фактори ринкової структури, що впливають на взаємодії фірм в ринковій економіці.
4. Контрактні відносини українських підприємств як джерело специфічних рис перехідної економіки.
5. Порівняльний аналіз основних типів ринкових структур.
6. Проблеми конкурентоспроможності галузі в українській економіці.
7. Бартер як міжфірмові відносини в перехідній економіці.
8. Якість товару і реклама як стратегічні бар'єри входу на ринок.
9. Бар'єри входу і теорія квазіконкурентних ринків.
10. Особливості квазімонопольної поведінки фірм на ринку.
11. Диференціація товару як фактор квазімонопольної поведінки фірми на ринку.
12. Вплив асиметрії інформації на структуру ринку.
13. Домінуюча фірма в українській економіці.
14. Особливості стратегічного взаємодії великих фірм на українському ринку.
15. Змова і картелі в економіці України.
16. Стратегія і тактика ціноутворення в практиці західних фірм.
17. Цінова дискримінація в економіці України.
18. Психологічні особливості ціноутворення і наслідки цінової дискримінації для суспільного добробуту.
19. Вертикальна інтеграція як джерело монопольної влади.
20. Альтернативні форми розрахунків як фактор вертикальної інтеграції.
21. Особливості функціонування природних монополій в Україні.
22. Проблеми націоналізації і приватизації галузей природної монополії.
23. Теорія і методи оцінювання втрат суспільного добробуту в умовах монополії.
24. Способи створення і підтримки монополії в галузі.
25. Еволюція антимонопольного законодавства в розвинених країнах. Особливості в Україні.
26. Український монополізм і наслідки приватизації економіки.

Тематика наукової дискусії:

1. Бар'єри входу і теорія квазіконкурентних ринків.
2. Особливості квазімонопольної поведінки фірм на ринку.
3. Диференціація товару як фактор квазімонопольної поведінки фірми на ринку.
4. Вплив асиметрії інформації на структуру ринку.
5. Домінуюча фірма в українській економіці.
6. Особливості стратегічного взаємодії великих фірм на українському ринку.
7. Змова і картелі в економіці України.

8. Стратегія і тактика ціноутворення в практиці західних фірм.
9. Цінова дискримінація в економіці України.
10. Психологічні особливості ціноутворення і наслідки цінової дискримінації для суспільного добробуту.
11. Вертикальна інтеграція як джерело монопольної влади.
12. Альтернативні форми розрахунків як фактор вертикальної інтеграції.
13. Особливості функціонування природних монополій в Україні.

Вид самостійної роботи	Всього годин		Форми контролю
	денне	заочне	
1. Самостійне вивчення окремих тем			Усне (письмове) опитування
2. Підготовка рефератів, доповідей за індивідуальними завданнями			Перевірка рефератів, доповідей, обговорення у групі
3. Пошук відповідей на контрольні запитання з вивченої теми			Перевірка конспектів, оглядів літератури
4. Виконання тестових завдань			Перевірка тестових завдань
5. Виконання самостійної (контрольної) роботи			Рішення завдань і вправ. Перевірка письмової роботи
Загальний обсяг			

6. Індивідуальні завдання

№ з/п	Види, зміст індивідуального завдання	Максимальна кількість балів
1.	Підготовка реферату (теми 1-5)	15
2.	Підготовка реферату (теми 6-10)	15
	Разом	30

7. Методи контролю

Питання на усне/письмове опитування:

1. Існуючі підходи до предмета теорії галузевих ринків. Місце TOP в системі економічних наук.
2. Методологія дослідження ринкових структур. Концепція «структура – поведінка – результат» та її критичний розбір.
3. Основні етапи розвитку теорії галузевих ринків.
4. Технологічна концепція фірми. Ефект масштабу і різноманітності в поясненні розмірів фірми і структури ринку.
5. Контрактна концепція фірми. Найважливіші детермінанти розмірів фірми в рамках контрактного підходу.
6. Концепція фірми і її розміри в рамках стратегічного підходу.
7. Співвідношення ринку і галузі. Межі галузевого ринку та способи їх встановлення.
8. Базові класифікатори галузей.

9. Ринкові структури: основні детермінанти та інтенсивність конкуренції.
10. Ринкова концентрація та її вплив на структуру ринку.
11. Показники рівня концентрації та проблеми їх застосування.
12. Фактори, що визначають рівень концентрації і його динаміку.
13. Стимули і специфічний зміст процесів економічної концентрації в Україні.
14. Існуючі підходи до визначення бар'єрів входу-виходу. Класифікація галузевих ринків за рівнем (характером) вхідних бар'єрів.
15. Стратегічні бар'єри для входу потенційних конкурентів та їх ефективність.
16. Нестратегічні бар'єри входу на ринок.
17. Монопольна влада та її показники.
18. Модель Курно: прийняття рішень за обсягом виробництва. Графічний та аналітичний підходи.
19. Модель Бертрана: прийняття рішень за ціною.
20. Модель цінової дуополії Еджуорта з обмеженням на величину виробничої потужності.
21. Теоретико-ігровий підхід і стратегічну поведінку.
22. Угоди між олігополіями: різновиди та інституційні форми.
23. Модель максимізації спільної прибутку членів картелю.
24. Картельні угоди: переговорні моделі.

Контрольні завдання (самостійні роботи, вправи)

1. На ринку діють чотири фірми, з частками 60 %, 30 %, 5 %, 5 %. Відомо, що показник цінової еластичності попиту становить (-4). Показник узгодженості цінової політики дорівнює 0,3. Визначте показник концентрації Херфиндалл-Хіршмана та індекс монопольної влади Лернера.
2. Попит на продукцію конкурентної галузі $Q_d = 55 - P$, а пропозиція $Q_s = -5 + 2P$. Якщо в одній з фірм галузі висхідний ділянку граничних витрат $MC = 3q + 5$, то за яких ціні і об'ємі фірма максимізує прибуток?
3. Фірма XYZ виробляє і продає товар в умовах монополістичної конкуренції. Власник фірми оцінює функцію попиту як $P = 1625 - 6Q$, де P – вимірюється в рублях, а Q – в одиницях товару в місяць. Компанія вважає, що її щомісячні витрати знаходяться в такій залежності від виробітку: $TC = 25000 + 25Q - Q^2 + 0,5Q^3$.
  - a. визначте ціну і обсяг виробництва, які максимізують прибуток у короткостроковому періоді;
  - b. скільки прибутку отримає фірма при таких ціні і обсягу виробництва?
  - c. Припустимо, що сукупні постійні витрати фірми XYZ зросли на 10 %. Обчисліть зміну ціни, обсягу виробництва і прибутку.
4. Вартісна функція для компанії задається виразом: $C(Q) = 5 + Q^2$. Компанія діє на ринку з досконалою конкуренцією, де її продукція продається за ціною 40 руб./шт.
  - a. яку ціну на свою продукцію повинен встановити менеджер компанії?
  - b. яким повинен бути обсяг продукції у цієї компанії, щоб прибуток був максимальним?
  - c. якою буде цей прибуток в грошовому вимірі?
  - d. на Вашу думку, як буде змінюватися прибуток в довгостроковому плані?
5. В галузі 5 виробників, на частку яких припадає 60 % ринку даної продукції, укладають угоду про контроль над цінами. В даний час цінова еластичність ринкового попиту дорівнює (-0,6), а цінова еластичність конкурентних поставок некартелизованих виробників становить 0,75. Визначте величину монопольного прибутку учасників картелю і величину прибутку виробників в умовах вільної конкуренції. Якою є норма прибутку картелю у порівнянні з іншими виробниками?

6. На ринку діють дві фірми з ідентичними функціями витрат $TC(q)=10q$. Функція попиту на товар описується рівнянням $Q_d=1500-50P$. Знайдіть параметри ринкової рівноваги за Штакельбергом.

7. В індивідуальній грі, і якщо Ваша компанія проводить рекламну кампанію, і те ж саме робить Ваш суперник, ви обидва отримуєте 5 млн. дол. Якщо ніхто з Вас подібної кампанії не проводить, то прибуток Вашого суперника становить 4 млн. дол., а Вашої компанії – 2 млн. дол. Якщо рекламну компанію проводите тільки Ви, то Ваш прибуток дорівнює 10 млн. дол., а у Вашого суперника – 3 млн. дол. І нарешті, якщо рекламою займається лише Ваш суперник, то його прибуток дорівнює 3 млн. дол., а Ваш – 1 млн. дол.

- Представте дану гру в нормальній формі.
- Чи існує домінуюча стратегія для Вашої компанії?
- Чи існує домінуюча стратегія для Вашого конкурента?
- Якою є рівновага Неша для цієї разової гри?
- Поясніть, яку суму грошей Ви готові дати супернику, щоб він не займався рекламою. Поясніть Вашу відповідь.

Тестові завдання

1. Процеси розвитку ринку парадигми «структура – поведінка – результат» визначаються

- 1 Специфічними умовами виробництва і споживання товару
- 2 Макроекономічними умовами розвитку ринку
- 3 Зміною кон'юнктури ринку
- 4Всією перерахованою вище сукупністю

2. Основою монопольних явищ на ринку є

- 1 Високі бар'єри входу на ринок
- 2Обмежена кількість виробників
- 3 Обмежена кількість покупців

3. Може показник еластичності приймати від'ємні значення.

- 1 Так
- 2Ні

4. Головним призначенням методів і моделей аналізу товарного ринку є підготовка

- 1 Інвестиційних рішень
- 2 Політичних рішень
- 3Кадрових рішень

5. Політичні, економічні, соціальні та технологічні чинники досліджуються за допомогою методу

- 1 СТЕП аналізу
- 2 СВОТ аналізу
- 3 Ділового комплексного аналізу
- 4 Побудови матриці Бостонської консалтингової групи

6. В Бостонській матриці «продукти, які знаходяться в невігідному положенні по витратах і обмежені в можливостях зростання», розташовуються в зоні під номером

- 1 Зірка
- 2 Дика кішка
- 3 Корова
- 4. Собаки

7. Концепція життєвого циклу ґрунтується на гіпотезі про наявність універсальних для продуктів і технологій певних стадій розвитку, які і визначають ситуацію в галузі. Відзначте правильно вказані стадії по складу і послідовності

- 1 Зародження, прискорення зростання, уповільнення зростання, загасання
- 2 Зародження, прискорення зростання, зрілість, уповільнення росту, загасання
- 3 Зародження, зрілість, уповільнення росту, загасання
- 4 Зародження, прискорення зростання, зрілість, уповільнення зростання, криза, загасання

8. СВОТ аналіз використовується для дослідження

- 1 Місця компанії по відношенню до конкурентів
- 2 Місця продукції що випускається компанією на ринку
- 3 Вимог макроекономічного середовища до компанії
- 4 Просування товарів по життєвому циклу

9. Об'єднання компаній різних галузей, пов'язаних технологічним процесом виробництва готового продукту прийнято позначати як

- 1 Горизонтальне злиття
- 2 Вертикальна інтеграція
- 3 Формування ланцюжка накопичення вартості

10. Знижка, що надається покупцеві, має своєю метою (три варіанти)

- 1 Залучити нових покупців
- 2 Отримати максимальний прибуток
- 3 Зменшити оподатковувану базу
- 4 Посилити ринкову владу компанії

Питання на залік/екзамен:

1. Сутність і значення галузевих ринків.
2. Два підходи до аналізу організації галузевих ринків.
3. Сучасні напрямки досліджень в Теорії галузевих ринків.
4. Фірма: поняття та ознаки. Основні концепції фірми.
5. Цілі діяльності фірми і стратегії виживання фірми.
6. Структура ринку: поняття, фактори, критерії класифікації.
7. Поняття концентрації та показники вимірювання.
8. Проблема конкуренції в теорії галузевих ринків.
9. Проблема монополізму в організації й регулювання галузевих ринків.
10. Визначення бар'єрів входу-виходу на ринок.
11. Види нестратегічних бар'єрів.
12. Види стратегічних бар'єрів.
13. Бар'єри входу і теорія квазіконкурентних ринків.
14. Поняття і види диференціації продукту.
15. Модель просторової диференціації Хотелінга.
16. Вертикальна диференціація продукту. Модель Саттона.
17. Неповнота інформації та асиметричність.
18. Модель "ринку лимонів" Акерлофа.
19. Проблеми "ризикую недобросовісності контрагента" і "негативного відбору".
20. Рішення проблеми лимонів": сигнали про якість.
21. Поведінка домінуючої фірми на ринку.
22. Класифікація некооперативних стратегій поведінки великих фірм.

23. Кооперативні моделі поведінки олігополістів.
24. Поняття та види цінової дискримінації
25. Поняття і типи вертикальної інтеграції.
26. Стимули до вертикальної інтеграції.
27. Види вертикальної інтеграції і вертикальних контрактів (обмежень).
28. Зарубіжний досвід державної політики по відношенню до вертикальної інтеграції.
29. Особливості вертикальних відносин в Україні.
30. Наслідки вертикальної інтеграції для економіки.
31. Природна монополія: поняття, умови наявності та регулювання галузей природної монополії.
32. Взаємозв'язку між структурою ринку і технологічними інноваціями.
33. Державна галузева політика: поняття, типи та принципи побудови.
34. Світовий досвід регулювання ринкових структур і проведення антимонопольної і конкурентної політики держави.
35. Державне регулювання конкурентних відносин і галузева політика в Україні.

8. Схема нарахування балів

	Поточний контроль	Форма контролю	Кількість балів
№№ теми	Назва теми		
1-5		Контроль на робота	10
6-10		Контроль на робота	10
Разом			20
Індивідуальні завдання (підготовка рефератів)			30
	<i>Разом поточний контроль</i>		50
	<i>Підсумковий контроль</i>	тест	50
	Разом		100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

- Васильева С.В., Секисов А.Г. Экономика отраслевых рынков: учеб. пособие. – Чита: ЧитГУ, 2011. – 125 с.
- Вехи экономической мысли. Теория отраслевых рынков - Том 5.- М.: Экономическая школа, 2003.- 670 с.
- Вольчик В.В. Лекции по экономике отраслевых рынков
- Ватник П.А. Сборник лекций по теории отраслевых рынков. <http://seinst.ru/page88/>
- Вурос А., Розанова Н. Экономика отраслевых рынков. Учебник.- М.: ТЕИС, МГУ, 2002.- 253 с.
- Вурос А.Д. Экономика отраслевых рынков: Учебно-методическое пособие 2006
- Гильмундинов В.М. Экономика отраслевых рынков. Ч. 2 : учеб. Пособие.- Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2009. - 71 с.
- Гильмундинов В.М. Экономика отраслевых рынков. Ч. 1: учеб. пособие. – Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2005. – 83 с.
- Джуха В. М. Курицын А. В., Штапова И. С. Экономика отраслевых рынков : учебное пособие / В. М. Джуха, А. В. Курицын, И. С. Штапова. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : КНОРУС, 2012. — 288 с. — (Для бакалавров).
- Кабраль Л. Организация отраслевых рынков. Вводный курс / Пер. с англ. А.Д. Шведа. – Мн.: Новое знание, 2003.- 356 с.
- Кликунов Н.Д. Теория цены и ценообразование (избранные темы из экономики отраслевых рынков) Сборник задач и проблем.- Курск, 2008.- 36 с.
- Лебедев О.Т. Экономика отраслевых рынков. Учебное пособие. Изд. 2-е. – СПб.:Изд-во Политехнического университета, 2009.- 340 с.
- Пахомова Н.В., Рихтер К.К. Экономика отраслевых рынков и политика государства: Учебник. – СПб СПбГУ: Экономика, 2009.
- Порезанова Е.В. Экономика отраслевых рынков. Учебное пособие для студентов экономических специальностей.- Саратов: Лотос, 2003.- 53 с.
- Розанова Н. М. Экономика отраслевых рынков : учеб. пособие.- М. : Высшее образование, Юрайт Издат, 2011. - 906 с.
- Розанова Н.М. Экономика отраслевых рынков. Практикум. Учебное пособие для бакалавров.- М.: Юрайт, 2011.- 492 с.
- Рой Л.В., Третьяк В.П. Анализ отраслевых рынков.- М.: Инфра М, 2008.- 442 с.
- Самсонова М.В. . Экономика отраслевых рынков : учеб. пособие.- Оренбург: ГОУ ОГУ, 2006.- 111 с.
- Тарануха Ю.В. Теория отраслевых рынков (в структурно-логических схемах). Учебно-методическое пособие / Под общей ред. А.В. Сидоровича; МГУ им. М.В. Ломоносова. – М.: Издательство «Дело и Сервис», 2009.
- Теория отраслевых рынков: учебное пособие / под общ. ред. И.А. Стрелец, М.И. Столбова. МГИМО (У) МИД России, кафедра прикладной экономики. - М.: Научная библиотека, 2013. – 156 с.
- Тироль Ж. Рынки и рыночная власть: теория организации промышленности. в 2 тт. — СПб.: Экономическая школа, 2000 (Т. 1. — 334 с. — Т. 2. — 455 с.
- Хэй Д., Моррис Д. Теория организации промышленности. Учебник в 2-х томах. Пер. с англ. под ред. А. Г. Слуцкого.- СПб: Экономическая школа, 1999 - . Том 1. - 381 с. т.2. – 592 с.
- Шерер Ф.М., Росс Д. Структура отраслевых рынков М.: Инфра-М, 1997.- 698 с.
- Юсупова А. Т. Теория отраслевых рынков.- Пособие для вузов / А. Т. Юсупова.– Новосибирск : Изд-во СО РАН, 2005.– 210 с.

Допоміжна література

- Авдашева С.Б., Розанова Н.М. Теория организации отраслевых рынков. Учебник. - М.: ИЧП «Издательство Магистр», 1998. - 320 с.

- Авдашева С.Б., Розанова Н.М., Поповская Е.В. Вертикальные ограничения в российской экономике. — М.: ТЕИС, 2000.
- Акерлоф Дж. Рынок «лимонов»: неопределенность качества и рыночный механизм // THESIS, 1994, вып. 5.
- Ансоф И. Стратегическое управление. — М.: Экономика, 1989.
- Гальперин В.М., Игнатьев С.М., Моргунов В.И. Микроэкономика: В 3-х т. / Общая редакция В.М. Гальперина. — СПб: «Экономическая школа» ГУ ВШЭ. 2008. Т.2.
- Кирцнер И.М. Конкуренция и предпринимательство. - М., 2001.
- Коуз Р. Экономика организации отрасли: программа исследований / Фирма, рынок и право. — М.: Дело, 1993.
- Микроэкономика: практический подход (Managerial Economics) : учебник / коллектив авторов ; под ред. А.Г. Грязновой и А.Ю. Юданова. — 6-е изд., стер. - М. : КНОРУС, 2011.
- Робинсон Дж. Экономическая теория несовершенной конкуренции. — М., 1986.
- Розанова Н.М. Микроэкономика. Руководство для будущих профессионалов: учебник для бакалавров. — М.: Юрайт, 2012.
- Розанова Н.М., Авдашева С.Б. Лекции по теории отраслевых рынков. — М.: ВШЭ, 1996.
- Слепенкова Е.М. Преподавание предмета «Экономика отраслевых рынков» студентам третьего курса экономического факультета МГУ// Методология экономической науки и методика преподавания экономической теории: Часть 2. Монография Под редакцией К.В. Папенова, М.М. Крюкова, К.А. Хубиева. — Глава 21.- М.: Экономический факультет МГУ, ТЕИС 2007. - 269 с.
- Тироль Ж. Рынки и рыночная власть. Теория организации промышленности.- Пер. с англ. Под редакцией В. М. Гальперина и Л. С. Тарасевича.- СПб.: Экономическая школа, 1996. - XLII+745 с.
- Хитер Кен. Экономика отраслей и фирм. Учеб. пособие. Пер. с англ. / Под ред. В.В. Герасименко. - М.: Финансы и статистика. 2004.
- Чемберлин Э. Теория монополистической конкуренции. — М.,1996.
- Экономика отрасли. Под ред. Пелих А.С. — Ростов н/Д: «Феникс», 2003.
- Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика. — М.: ГНОМ-Д, 2001.
- Carlton D.W., Perloff J.M. Modern Industrial Organization. — Addison-Wesley, 2000.
- Waldman D., Jensen E. Industrial Organization: Theory and Practice, 2-ed. — Addison-Wesley, 2001.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

- Закон України «Про захист економічної конкуренції»
- Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції»
- Закон України «Про природні монополії»
- Закон України «Про Антимонопольний комітет України»
- Конкуренція. Журнал Антимонопольного комітету України
<http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/doccatalog/list?currDir=95301>
- Офіційний сайт Антимонопольного комітету України www.amc.gov.ua
- Офіційний сайт Верховної Ради України www.rada.gov.ua
- Офіційний сайт Державної служби статистики України www.ukrstat.gov.ua
- Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України
www.me.gov.ua/
- Офіційний сайт Національного банку України – www.bank.gov.ua
- Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку
www.ssmc.gov.ua

Урядовий портал www.kmu.gov.ua